

Jakubec, Ondřej; Nokkala Miltová, Radka

Antonín Friedl (1890–1975) : "intuitivní" znalec středověkého malířství

In: *Pod ochranou Kleió : historické obory na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity*. Borovský, Tomáš (editor); Němec, Jiří (editor). Vydání první Brno: Masarykova univerzita, 2019, pp. 74-75

ISBN 978-80-210-9258-7; ISBN 978-80-210-9259-4 (online : pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/141054>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Dostálova odborná práce je prodchnuta výzkumem vývoje „českého umění“ a památkářským přístupem upřednostňujícím slohovou kritiku. Mezi jeho významná badatelská témata a objevy náleží Tizianův obraz Apollón a Marsyás z kroměřížské sbírky a Madona z Veverí. Hlavní odborný zájem směřoval do oblasti středověkého umění, zejména architektury a knižní malby. Dostál přinesl do brněnského prostředí některé nové impulzy z prostředí vídeňské školy dějin umění, jeho práce i badatelský naturel byly však stále dominantně zakotveny ve znalecké tradici 19. století a nacionálně založených stylově-kritických soudech.

Antonín Friedl (1890–1975)

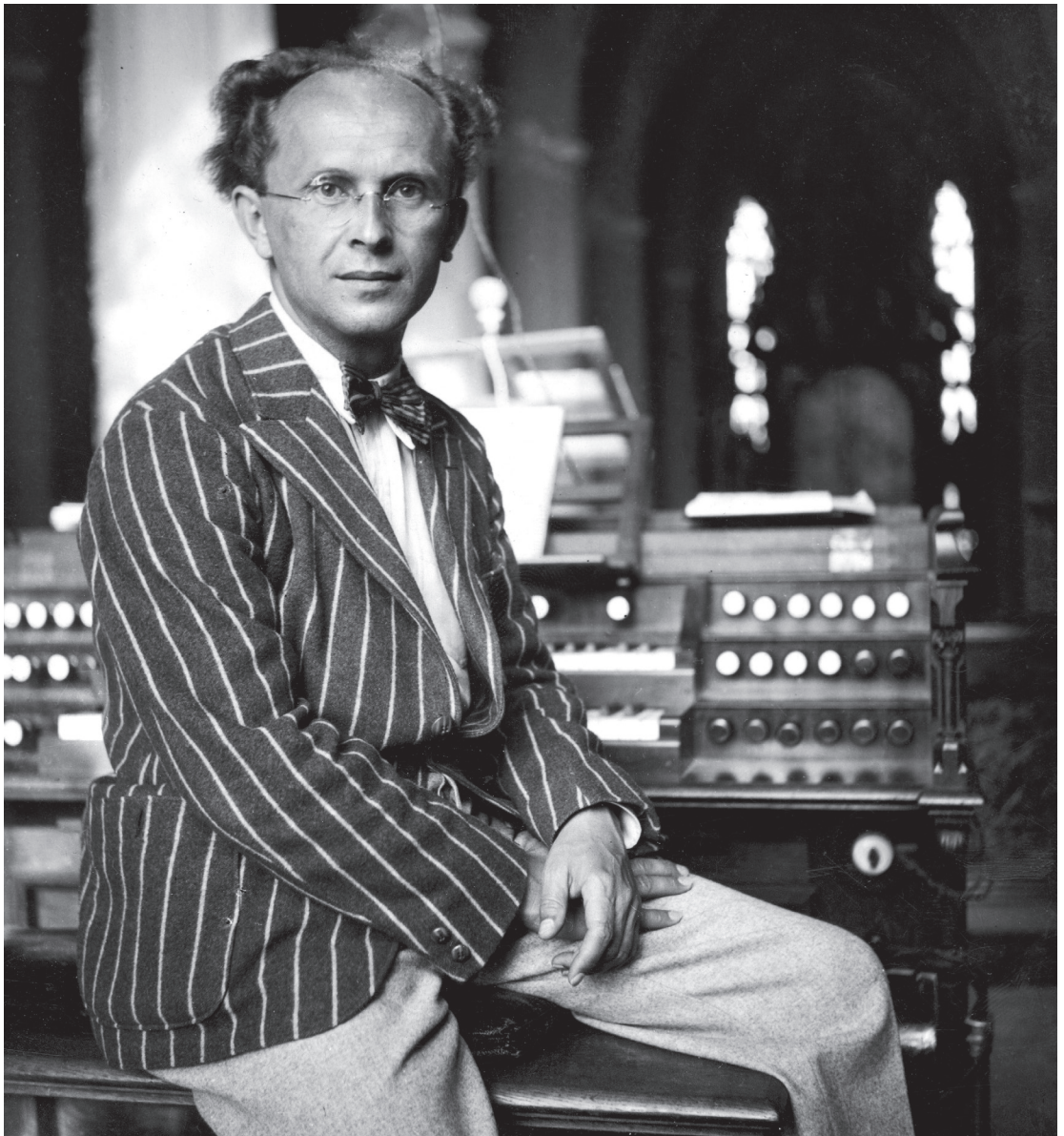
„Intuitivní“ znalec středověkého malířství

Nesporně zajímavá osobnost historika umění, jehož cesta k dějinám umění rozhodně nebyla přímočará. Antonín Friedl se narodil v Mirošově u Rokycan a gymnázium studoval v Plzni, kde získával své první zkušenosti ve spolupráci s tamním muzeem a Kruhem přátel starožitností, v němž se třibil jeho zájem o umělecké památky. Významnou roli ve stejné době sehrálo rovněž setkání s grafikem Janem Konůpkem, který tehdy působil na uměleckoprůmyslové škole v Plzni. V roce 1912 odešel Friedl do Prahy, kde mu Zdeněk Wirth nabídl pozici jednatele Klubu za starou Prahu. Teprve v Praze v roce 1914 složil maturitu (plzeňská studia byl nucen opustit z existenčních důvodů) a ke studiím na vysoké škole se dostal až během první světové války. Na Karlově univerzitě studoval od roku 1915 klasickou archeologii pod vedením Hynka Vysokého a dějiny umění u Karla Chytila. Studia ukončil v roce 1919. Na ústavu dějin umění působil až do roku 1927 jako asistent u Karla Chytila a v roce 1921 získal dvouleté stipendium do Berlína, které využil ke studiu předrománské a románské knižní malby. Zde také mohl sledovat přednášky Maxe Friedländera a Adolfa Goldschmidta, přičemž orientace druhého z nich jej nasměrovala k zájmu o raněstředověkou knižní malbu. V té době se zaměřil zejména na podrobnou analýzu rukopisu tzv. Gumpoldovy legendy, uložené ve sbírkách Herzog-August-Bibliothek ve Wolfenbüttelu. V monografické publikaci o ní, která vyšla roku 1926, syntetizoval v duchu Chytilova a berlínského školení stylovou, ikonografickou a technologickou analýzu s pokusem o zasazení díla do historické sociální situace.

Ve studiu rukopisů pokračoval i nadále, a to z pověření sestavit soupis českých rukopisů v zahraničních fondech. Následovaly cesty do Paříže, Švédska a Itálie; ve Stockholmu se jeho pozornost obrátila zejména k Olomouckému horologii a slavnému Codexu gigas. Veškeré poznatky o studovaných rukopisných památkách zúročoval v průběhu dvacátých let při publikování četných vědeckých studií (*Iluminace Gumpoldovy legendy o sv. Václavu; Hildebert a Everwin, románští malíři; Lekcionář Arnolda Míšeňského*). Ve vatikánské knihovně upoutal Friedla rukopis kodexu Jana z Jenštejna z konce 14. století a ve výzkumu knižních památek tohoto období pokračoval i později, což korunovala monografie *Malíři královny Alžběty* (1930).

Roku 1930 začal Antonín Friedl pracovat ve Fotoměříčském ústavu v Praze, přičemž v letech 1939–1952 vykonával funkci jeho ředitele. V roce 1952 přešel z této pozice do Ústavu teorie a dějin umění Československé akademie věd. Zároveň od třicátých let spojil svou kariéru také s brněnskou univerzitou, kde se jeho tradičně pozitivisticky laděná metoda dobře doplňovala s orientací Eugena Dostála. Nejprve tu začal působit jako soukromý docent na základě úspěšné obhajoby habilitačního spisu *Pasionál mistrů vyšebrodských* v roce 1935. Po znovuotevření vysokých škol roku 1945 stal jedním ze tří pedagogů, kteří znovuo obnovili výuku dějin umění v Brně. Při obnoveném řízení byl v roce 1957 jmenován docentem a později také profesorem pro dějiny umění (1968).

Stejně jako se profesní profil Antonína Friedla po válce rozšiřoval, vzrůstalo pole jeho badatelských aktivit a oblastí jeho zájmu. K řešení problematice knižní malby připojil studium středověkého nástěnného malířství, konkrétně malbu lucemburské éry a malby znojemské

Antonín Friedl v roce 1932

Zdroj: Archiv Masarykovy univerzity

rotundy. Podrobné výzkumy maleb na Karlštejně, v Emauzích, jakož i díla mistra Theodorika vedly k publikování tří obsažných monografií: *Mistr karlštejnské apokalypsy* (1950), *Mikuláš Wurmser, mistr královských portrétů na Karlštejně* (1956) a *Magister Theodoricus, problém jeho malířského slohu* (1956). Své výsledky bádání o malířském cyklu znojemské rotundy poté Friedl resumoval ve studiích nazvaných *Nový pohled na hradní rotundu ve Znojmě a její přemyslovskou genealogii* (1952) a *Přemyslovci ve Znojmě. Ikonografie posvátného oráče v českém mythu* (1966).

Antonín Friedl však odborně nezůstával pouze u medievistiky, ale intenzivně se zajímal také o soudobou výtvarnou scénu, mimo jiné proto, že jej s mnoha předními umělci poutaly přátelské vazby. Jako kritik soudobého umění vydával studie o Janu Zrzavém, Hugo Boettingerovi či Janu Konůpkovi. I zde, podobně jako v případě středověkého umění, preferoval formálně-analytický přístup, koncentrující se především na rozbor tvarové a formální podstaty uměleckého díla, zachovávající si však schopnost intenzivně vnímat a prožívat jeho výtvarné a senzuální kvality.